

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 14 (27)

Суми – 2019

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i14.p120>

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ НОВОГО ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ⁷

Кобзева Тетяна Анатоліївна,
доктор юридичних наук, доцент кафедри
адміністративного, господарського права та
фінансово-економічної безпеки,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет

Пархоменко Анастасія Олександрівна,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет

У статті досліджено сучасний стан правоохоронних органів в Україні, їх особливості та роль в сфері захисту фінансово-економічної безпеки країни.

Розкрито поняття економічної безпеки, її сутність та особливості, досліджено сучасне законодавство України та думки провідних вчених з цього питання та надано своє бачення даної проблематики.

Визначено систему правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку держави, досліджено функції відповідних органів, проаналізовано основні напрями діяльності правоохоронних в сфері захисту економічних інтересів країни.

Розкрито питання необхідності реформування існуючої системи правоохоронних органів в сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки держави, що є однією з умов для успішного вступу в Європейський Союз. Наведено шляхи та методи покращення діяльності зазначених органів, одним із яких є спрямування діяльності правоохоронців на розслідування системних та умисних фінансово-економічних правопорушень.

Проаналізовано можливість створення нового правоохоронного органу в системі органів – Національного бюро фінансової безпеки, метою якого буде забезпечення фінансової безпеки України шляхом побудови та дієвого функціонування системи своєчасного виявлення та усунення системних загроз у сфері публічних фінансів, запобігання їх виникненню в майбутньому. Досліджено проект Закону «Про Національне бюро фінансової безпеки України», встановлено головні особливості та відмінності майбутнього органу від нині існуючих, зокрема визначено, що він повинен бути незалежним від будь-яких інших державних структур. Зазначається, що новий правоохоронний орган буде створено за аналогією з Європейським агентством з боротьби з шахрайством, відомим як OLAF, що вже майже 20 років стоїть на сторожі фінансової безпеки Європи. Надано широкий перелік переваг та недоліків впровадження нового правоохоронного органу. Проаналізовано реалії та перспективи його створення на сучасному етапі.

Ключові слова: безпека, держава, економічна безпека, правоохоронні органи, реформування, фінансова безпека.

⁷ Робота виконана в проекті 0118U003582

Parkhomenko A.O. Prospects for a new law enforcement body in economic security of the state.

The article examines the current state of law enforcement bodies in Ukraine, their features and role in the field of protection of financial and economic security of the country.

The article defines the concept of economic security, its essence and significance, investigates current legislation of Ukraine and opinions of the leading scientists on this subject and provides own view on the problematics.

The system of law enforcement bodies that provide economic security of the state is determined, functions of the relevant bodies are investigated and the main areas of activity of law enforcement bodies in the protection of financial and economic interests of the country analyzed.

The need to reform the existing system law enforcement bodies in economic security of the country, which is one of the conditions for successful accession to the European Union analyzed. In the article there are some ways and methods to improve their activity

The possibility of creating a new law enforcement body in the system of bodies - the National Bureau of Financial Security, aimed at ensuring Ukraine's financial security of Ukraine through the construction and effective functioning of the system of timely detection and elimination of systemic threats in public finances, prevention of their occurrence in the future, is analyzed. A draft Law on the National Bureau of Financial Security of Ukraine was investigated, the main features and differences of the future body from the existing ones are established, in particular, it is determined that it should be independent of any other state structures. It is noted that the new law enforcement body will be similar to the European Anti-Fraud Office, known as OLAF, which has been on the the financial security guard of Europe for almost 20 years. A wide range of advantages and disadvantages of the new law-enforcement body introduction is provided, realities and perspectives of its creation are analyzed.

Key words: security, state, economic security, law enforcement bodies, reforming, financial security..

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку нашої держави на внутрішньому та міжнародному ринках, вкрай важливе значення набуває питання організації роботи та функціонування правоохоронних органів що забезпечують фінансову та економічну безпеку, з метою вдосконалення їх роботи для становлення України як правової держави.

Побудова єдиної системи правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави є надзвичайно важливим для України, особливо в умовах інтеграції до Європейського Союзу.

Саме зараз в період реформ особливої актуальності набуває питання створення нового суб'єкту правоохоронної діяльності в сфері забезпечення економічної безпеки – Національного бюро фінансової безпеки. Проте проблеми формування та перспективи розвитку даного органу недостатньо висвітлені в юридичній доктрині.

Зазначені проблемні аспекти обумовлюють актуальність наукового дослідження та залишаються недостатньо висвітленими в юридичній доктрині.

Стан дослідження. Теоретичну основу дослідження становлять праці таких дослідників, як Л.І. Абалкіна, О.О. Бандурки, М.М. Богуславського, І.К. Василенка, І.О. Гарної, Ю.Ф. Гаврушко, О.В. Кузьменко, А.М. Куліша,

І.А. Мамедова, Г.Г. Москаля, А.Ю. Лисенко, В.В. Миколаєнко, С.О. Олейнікова, В.І. Олефіра, Г.А. Пастернака-Таранушенка, О.М. Резніка, В.К. Сенчагова, М.А. Яценка. Теоретичні аспекти побудови і функціонування правоохоронних органів, які забезпечують економічну безпеку потребують дослідження і подальшого законодавчого врегулювання. Науковці в тій чи іншій мірі торкалися питання системи правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави, але тільки опосередковано, в ході цілеспрямованого дослідження.

Метою цієї статті є дослідження теоретичних засад системи суб'єктів правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку держави та визначення організаційно-правових методів вдосконалення їх роботи.

Виклад основного матеріалу. Економічна безпека держави одна з важливих складових національної безпеки держави в цілому. Вона нерозривно пов'язана з політичною, військовою, інформаційною, соціальною та екологічною безпекою держави через відповідні інструменти та важелі впливу.

Поняття «економічна безпека» характеризується складним внутрішнім механізмом, що підтверджується різноманітним поглядів щодо його визначення серед вчених-економістів та юристів. В українських наукових

джерелах дане поняття вперше використав Г.А. Пастернак-Таранушенко у 1994 році. На його думку економічна безпека – це стан держави, що забезпечує можливість створення і розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку її економіки в майбутньому та зростання добробуту її мешканців[6].

Є.О. Олейніков визначає економічну безпеку як «стан економіки та інститутів влади, при якому забезпечується гарантований захист національних інтересів, гармонійний, соціально спрямований розвиток країни в цілому, достатній економічний та оборонний потенціал навіть при найбільш несприятливих варіантах розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів» [5].

В.К. Сенчагов розуміє поняття економічної безпеки як «готовність та здатність інститутів влади створювати механізми реалізації та захисту національних інтересів розвитку вітчизняної економіки, підтримки соціально-політичної стабільності суспільства» [9].

На думку Л.І. Абалкіна, економічна безпека – це стан економічної системи, який дозволяє їй розвиватися динамічно, ефективно і вирішувати соціальні завдання і при якому держава має можливість виробляти і втілювати в життя незалежну економічну політику [1, с. 12].

Термін «економічна безпека» міститься у великій кількості нормативно-правових актів, проте його повне визначення можна знайти зокрема у Методичних рекомендаціях щодо визначення розрахунків рівня економічної безпеки України, які затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 року. Відповідно до згаданих рекомендацій, економічна безпека – це стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання[4].

На наш погляд, найбільш доцільно вважати, що економічна безпека — це сукупність заходів уповноважених правоохоронних органів, що забезпечують захист національних економічних та фінансових інтересів громадянина, суспільства та держави.

Забезпечення економічної безпеки держави розкривається через її основні функції, які вимагають свого уточнення в силу забезпечення основної сутності держави – гарантування безпеки кожної окремої людини у різних сферах діяльності. Саме тому, розуміння повноважень державних органів влади у загальній системі забезпечення економічної безпеки держави через виконання

державою основних її функцій набуває особливої актуалізації[3, с.1].

До спеціальних державних органів, що забезпечують економічну безпеку та входять до структурних підрозділів Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції, Служби безпеки України та Держаної фіскальної служби та безпосередньо здійснюють боротьбу з економічною злочинністю, належать:

1) Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю;

2) Департамент захисту економіки Національної поліції України

3) Головне управління кримінологічного захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки СБУ

4) Податкова міліція

Функції вищеперахованих правоохоронних органів, які є елементами економічної безпеки можна об'єднати та виділити декілька основних, оскільки всі вони спрямовані на досягнення єдиної мети – забезпечення економічної безпеки України. До таких функцій слід віднести:

□ формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби із злочинністю, захисту економіки та об'єктів права власності [8].

□ виявлення, запобігання та припинення злочинів у сфері економіки, у тому числі вчинених злочинними групами, які впливають на криміногенну ситуацію в державі.

□ боротьба з корупцією й хабарництвом у сферах, які мають стратегічне значення для економіки держави, та серед посадових осіб органів державної влади і місцевого самоврядування.

Проте, незважаючи на значну розгалуженість системи діючих органів, їх робота є досить неефективною, що зумовлено низьким рівнем функціональної взаємодії між контролюючими та правоохоронними органами, відсутністю єдиної інформаційної системи державних органів, високим рівнем стороннього впливу на правоохоронні органи, владними корумпованими схемами[2].

У березні 2018 у Верховній раді України було зареєстровано проект Закону «Про Національне бюро фінансової безпеки України» [5].

Даним законопроектом передбачено запровадження єдиного органу, що буде займатись розслідуваннями економічних злочинів - Національне бюро фінансової безпеки України (далі по тексту – НБФБ). Автори законопроекту вважають що НБФБ має бути створено замість вищеперахованих спеціальних підрозділів у Національній поліції і в Службі безпеки України,

Державної фіскальної служби зі всіма наданими функціями та повноваженнями.

Разом з тим, метою Закону «Про Національне бюро фінансової безпеки України» є позбавлення функції втручання в діяльність суб'єктів господарювання, перевірку податкових декларацій органами поліції, СБУ, прокуратурою, НАБУ або будь-яких інших органів

З прийняттям закону, Національне бюро фінансової безпеки України має бути монопольним органом, який забезпечуватиме економічну безпеку України, матиме статус, завдання, повноваження та гарантії незалежності — за аналогією з Європейським агентством з боротьби з шахрайством, відомим як OLAF, що вже майже 20 років стоїть на сторожі фінансової безпеки Європи.

До переваг створення НБФБ необхідно віднести:

1) НБФБ – незалежний правоохоронний орган України з протидії економічним злочинам, що знижує вірогідність існування корупційних схем між різними державними органами.

2) Директор НБФБ обирається комісією з представників Президента України, Верховної ради України та Кабміну. Даний факт перешкоджатиме виникненню корумпованих схем та здійсненню різноманітного тиску на НБФБ з боку інших державних органів та структур. Разом з тим, позитивним є той факт що директор НБФБ буде нести персональну відповідальність за прийняті ним рішення.

3) Законопроектом встановлюється заборона будь-якого тиску на працівників НБФБ. І, разом із тим, підрозділами внутрішньої безпеки здійснюватиметься моніторинг способу життя працівників Бюро.

4) Увагу нового органу буде сконцентровано виключно на системних, а головне, дійсно умисних правопорушеннях, у той час як помилки у податковій звітності чи інші незначні та несистемні недоліки в роботі суб'єктів господарювання виправлятимуться завдяки консультативній допомозі реформованої Державної фіскальної служби.

5) Зміняться підстави для початку кримінального провадження за статтями, що відносяться до підслідності Національного бюро фінансової безпеки України (узгодженість несплачених до бюджету грошових зобов'язань, наявність аналітичного висновку щодо вчинення відповідного кримінального правопорушення).

Не зважаючи на вищевказані переваги, на нашу думку одним із недоліків законопроекту про НБФБ є те, що працівники несуть дисциплінарну відповідальність, яка має діапазон від догани до звільнення. Дисциплінарним проступком працівника Бюро є також вчинення дій, що

викликають сумнів в об'єктивності, неупередженості та незалежності працівника НБФБ при виконанні покладених на нього службових обов'язків, а також в його чесності та непідкупності.

На жаль за незаконні дії працівників НБФБ не передбачена ні адміністративна, ні кримінальна відповідальність, що на нашу думку робить даний орган занадто незалежним.

Висновки. Узагальнюючи вище сказане, економічну безпеку можна розглядати як сукупність заходів, які здійснюються уповноваженими на те правоохоронними органами та спрямовані на забезпечення захисту національних фінансово-економічних інтересів громадянина, суспільства та держави.

На сьогоднішній день в Україні існує безліч державних органів, що покликані забезпечувати економічну безпеку.

Для впровадження дієвої реформи у сфері протидії кримінальним загрозам у сфері фінансової безпеки в Україні назріла необхідність створити єдиний правоохоронний орган, завданням якого буде виявлення та усунення системних загроз у сфері публічних фінансів та запобігання їх виникненню в майбутньому.

Необхідність створення спеціального органу, який би здійснював правоохоронну діяльність у сфері економічної безпеки, постійно обговорювалася як у наукових колах, так і у сфері державного управління. Вже були пропозиції створити Фінансову поліцію та Службу фінансових розслідувань, проте вони не отримали належної підтримки. На даний час, Україна базуючись на практичному досвіді зарубіжних повинна створити гідний державний орган, який би в повному обсязі забезпечив країні економічну безпеку. На даному етапі влучним проектом такого органу є Національне бюро фінансової безпеки.

Робота даного органу повинна призвести до припинення безпідставного переслідування сумлінних суб'єктів господарювання та одночасно зробити невідворотнім покарання тих, чий корисні наміри та діяння несуть загрозу фінансовій безпеці державі.

Таким чином, для реформування системи правоохоронних органів, що забезпечують економічну безпеку необхідно:

1) Створити єдиний спеціальний орган який здійснював би правоохоронну діяльність у сфері економічної безпеки.

2) Сконцентрувати увагу виключно на системних, а головне, дійсно умисних правопорушеннях.

3) Забезпечити незалежність правоохоронного органу від будь-яких інших державних структур.

Література :

1. Абалкин Л.И. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение / Л. И. Абалкин // Вопросы экономики. – 1994. - № 12. – С. 12 –17;
2. Беззуб І. Проблеми та перспективи створення Національного бюро фінансової безпеки в Україні. – Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ СІАЗ НЮБ ФПУ: веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3586:problemi-ta-perspektivi-stvorennya-natsionalnogo-byuro-finansovoji-bezpeki-v-ukrajini-2&catid=71&Itemid=382
3. Гбур З.В. Основні функції держави у сфері забезпечення економічної безпеки. Актуальні проблеми державного управління. 2017. № 2 (25). С. 1
4. Методичні рекомендації щодо визначення розрахунків рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>
5. Олейников Е.А. Экономическая безопасность (теория и практика): учебник / Е.А. Олейников. – М.: Экзамен, 2005. – 768 с.
6. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення: Монографія. – К.: Київський економічний інститут менеджменту, 2003. – 320 с.
7. Про Національне бюро фінансової безпеки України: Проект Закону України № 8157-1 від 19.03.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63676
8. Про організацію діяльності підрозділів державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 03.09.2012 № 769 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1588-12>
9. Сенчагов В.К. Экономическая безопасность: Производство – Финансы – Банки / под ред. В. К. Сенчагова. – М. : Финстатинформ, 1998. – 318 с.